

tum ad conservandam pacem inter ipsos christianos principes, tum etiam ut unusquisque majori sollicitudine procuret bonum genti sibi commissæ. Unde hoc totum pertinet ad Pontificem tanquam ad principalem motorem, ut sic dicam, nam reges sunt veluti organa et instrumenta ejus; et ideo nullus potest transgredi terminos sibi præscriptos, quia non potest moveri, nisi motus.

8. *An defensio prædicatorum fidei liceat ante injuriam illis irrogatam.* — *Quorundam sententia affirmativa.* — Ulterius vero interrogabit aliquis circa eandem doctrinam, et præsertim circa tertiam assertionem, an hæc defensio prædicationis, seu prædicatorum Evangelii, solum liceat post irrogatam injuriam ab infidelibus, seu impedimentum prædicationi fidei positum, aut etiam liceat per anticipatam securitatem (ut sic dicam), præveniendæ per milites ne injuria fiat prædicatoribus, vel ne ministerium eorum impediatur. Aliqui enim dixerunt posse principem christianum juste occupare regnum principis gentilis, solum hoc titulo, ut sub principe christiano majori commoditate et securitate ibi Evangelium prædicetur; sed quia hoc per se incredibile est, ut ex dicendis patebit, alii id moderati sunt, dicentes posse principes christianos mittere prædicatores cum sufficienti exercitu, non ut bellum inferant, sed ut prædicatores securi incedant. Addunt præterea posse christianum principem ædificare turre et arces munitas in terris infidelium, saltem in terminis provinciarum, ut introitus et ingressus ad infideles sit facilior et securior fidelibus. Denique dicunt posse principes, expensas quas in his rebus fecerint, a regnis infidelibus exigere, quia in eorum commodum expenduntur, et consequenter posse per vim et bellum illas extorquere, si negentur, atque ita procedere usque ad occupationem regni, si oportuerit. Ita sentit Major, in secundo, distinctione quadragesima quarta, quæstione secunda; et solum fundatur in majori favore fidei.

9. *Negativa sententia approbatur.* — Verum tamen hæc doctrina probanda non est, ut melius sentiunt Victor., Banhes, et alii moderni, locis supra allegatis. Primo, quia non habet fundamentum in institutione Christi, imo repugnat verbis ejus, Matth. 10, et Luc. 10: *Ego mitto vos sicut oves inter lupos*; quibus plane ostendit verbum fidei non esse armis introducendum, sed mansuetudine, ac patientia, et efficacia verbi, ac vitæ exemplo, juxta illud Pauli: *Arma militiæ nostræ non carna-*

lia sunt, sed potentia Deo, 2 ad Corinth. 10. Secundo, est contra morem et praxim Ecclesiæ; nam Apostoli et successores eorum profecto non illo modo prædicarunt Evangelium, neque etiam Pontifices, etiam post conversionem imperatorum ad fidem, consueverunt illo modo mittere prædicatores ad infideles, ut constat de Gregorio mittente prædicatores in Angliam, et similibus. Tertio, quia revera non est illa defensio, sed aggressio; unde est virtualis coactio ad fidem, vel saltem ad auditum fidei, quæ non est licita, ut statim dicemus. Antecedens explicatur, quia si prædicatores mittantur cum exercitu, illi ad quos mittuntur, morali modo, et non sine apparenti ratione, præsumunt mitti potius ad occupandam provinciam, quam ad procurandam salutem spiritualem eorum. Unde loquendo etiam regulariter, juste defendi poterunt, juxta prudentem præsumptionem; ergo datur illis occasio justæ belli, et ita illa reducitur potius ad aggressionem quam ad defensionem. Quod si alii non possint resistere, et timore cedant, jam illa est maxima coactio. Unde confirmatur, quia illud medium non est aptum ad introducendam fidem, nam cedit in injuriam et infamiam ejus; existimabunt enim infideles nostram fidem dare licentiam violandi jura gentium, imo et jus naturæ, occupando res alienas, invitatis dominis, et inferendo bellum sine titulo justo. Unde duriores etiam fient, et magis indispositi ad fidem suscipiendam; non est ergo licitus ille modus introducendi prædicationem fidei.

10. *Quomodo se gerere debeant principes christiani cum infidelibus, ad hoc ut prædicationi dent locum.* — Quapropter dicendum est prius esse tentanda media pacis, invitando et rogando semel atque iterum infideles principes vel republicas, ut permittant in suis regnis prædicari fidem, et offerant vel permittant securitatem personis ad illud munus præstandum sua regna ingredientibus, vel in illis commorantibus. Quod videtur Christus Dominus significasse, cum docuit Apostolos, quos ad prædicandum mittebat, ut ante omnia pacem annuntiarent, Matthæi 10. Quod si principes infideles resistant, et ingressum concedere nollent, tunc existimo cogi posse, mittendo prædicatores cum sufficienti exercitu, propter rationes supra factas; et simili modo, si, post receptos prædicatores, eos, sine culpa, et absque alia causa, propter prædicationem Evangelii interficiant, vel injuriose tractent, tunc etiam augetur ratio justæ defensionis,

imo justæ vindictæ, quæ interdum necessaria est ut alii infideles principes coerçantur, et similes tyrannides exercere vereantur. Nam hoc est consentaneum juri naturali, et non est contra aliquod Christi præceptum. Quod si in principio Ecclesiæ hic etiam modus coactionis non fuit usitatus, non ideo fuit quod non liceret, sed quia tunc Ecclesia non habebat temporales vires ad resistendum hostibus fidei. Voluit etiam Christus Dominus in principio vincere mundum efficacia verbi et miraculorum, ut potentiam suam et veritatem suæ doctrinæ magis ostenderet.

SECTIO II.

Utrum liceat Ecclesiæ vel principibus christianis cogere hos infideles ad audiendam fidem.

1. *Prima sententia affirmativa.* — *Suadetur primo.* — In hoc puncto duæ sunt opiniones contrariæ: prior absolute et absque distinctione affirmat hoc esse licitum. Quod videtur sentire Major, in 2, dist. 44, quæst. 2, quamvis expresse id non affirmat. Potest autem cogi ad audiendum, vel superflua, vel valde inutilis esset potestas docendi, quia si nemo audiat, inutilis est doctrina; dictum est autem Ecclesiam habere potestatem et jus docendi fidem; ergo consequenter habet potestatem cogendi ad audiendum. Secundo declaratur a simili vis hujus rationis, nam quia Christus dixit Apostolis suis: *Quorum remiseritis peccata, etc.*, optime colligit Ecclesia præcepisse fidelibus confiteri peccata sua, quia non possunt remitti, nisi audiantur et cognoscantur; ergo similiter si dedit Ecclesiæ potestatem docendi infideles, consequenter dedit illi potestatem cogendi illos ad audiendum, quia doctrina sine auditu esse non potest, vel esset frustranea et inutilis. Unde fundatur tertio hæc opinio in illo principio, quod, concesso uno relativo, conceditur alterum, quia unum sine alio esse non potest, ut in materia de privilegiis in simili tractari solet, et videri possunt quæ dixi in libro 8 de Legibus, cap. 11. Facit etiam aliud principium supra positum, quod, concessa jurisdictione, conceduntur omnia sine quibus commode exerceri non potest. Tandem argumentor quarto, quia supra dictum est licitum esse cogere ne fiat resistencia prædicationi fidei. Sed si infideles

nolunt audire, eo ipso resistunt prædicationi fidei, et illam impediunt; ergo.

2. *Secunda sententia negativa.* — Secunda sententia sine distinctione negat hoc esse licitum circa quoscumque infideles, sive sint subditi temporaliter Ecclesiæ aut principibus christianis, sive non sint. Et hanc tenet Valent., 3 tomo, disputatione prima, quæstione 10, punct. 6, circa finem; eandemque docere videtur Salmeron., tract. 38. Et probatur primo, quia non legimus Christum dedisse hanc potestatem Ecclesiæ, nec sequitur ex potestate prædicandi; nam hæc dari potuit pro his qui audire vellent, et sæpe videmus aliquem habere potestatem et obligationem, ac jus docendi, et non habere potestatem cogendi alios ad audiendum. Secundo, non videtur illa coactio consentanea exemplo Christi; legimus enim Luc. 9, cum semel Samaritanam ingrediretur, et Samaritani nolent eum recipere, quosdam ex discipulis dixisse: *Vis ut veniat ignis de celo, etc.*, Christum autem respondisse: *Nescitis, cujus spiritus sitis, etc.*; quasi diceret non vi et comminatione fuisse utendum contra Samaritanos; et ideo ipse pacifice discessit, quod in aliis etiam locis observari potest, et Apostolis suis alibi dixit: *Si non receperint vos, neque audierint sermones vestros, excutite pulverem, etc.* Tertio, est optima ratio, quia fides debet esse voluntaria; ergo etiam media ad fidem debent esse voluntaria: sed propter dictam causam coactio ad fidem non est licita respectu horum infidelium, ut sequenti sectione videlicet; ergo neque coactio ad auditum fidei. Probatur consequentia, quia eadem est ratio finis et mediorum, præsertim quando medium est omnino necessarium, et solum appetendum propter finem. Quarto, est præcipua ratio, quia hæc coactio aut est directa, hoc est per metum immissum ex intentione cogendi ad talem actum; vel est indirecte, id est, per metum alio titulo impositum, ex quo talis actus speratur, etiamsi non per se primo intendatur. Hic posterior modus regulariter non habet locum in prædicto casu, quia deest materia et occasio talis coactionis in hujusmodi infidelibus; prior vero semper est illicita coactio; ergo. Probatur minor, quia sine jurisdictione non est justa coactio; Ecclesia vero nullam habet jurisdictionem in infideles non subditos; in subditos autem ad summum habet jurisdictionem temporalem, quæ ad spiritualia non sufficit; audire autem fidem ad spiritualia pertinet.

3. *Tertia et vera sententia.* — *Prima as-*

serlio. — Inter has sententias tertia opinio media, quæ inter infideles subditos et non subditos principibus christianis distinguit, mihi probanda videtur. Unde dico primo licitum esse christianis principibus cogere infideles sibi subditos ad fidem audiendam. Ita sentit Pezant., et Banhes 2. 2, quæstione decima, articulo 8; et quamvis hic posterior formidet, quia existimat nunquam hoc fuisse ab Ecclesia usitatum, nihilominus me multum movet exemplum Romanum; nam Summi Pontifices cogunt Judæos sibi subditos, ut semel in hebdomada prædicationem fidei audiant, pœna imposita his qui audire recusant; qua de re extat Bulla Nicolai III, quæ incipit *Vincam*; et alia Gregorii XIII, quæ incipit *Sanctamater Ecclesia*. Respondent tamen aliqui illam non esse pœnam, sed esse quoddam tributum, quod illis infidelibus, tanquam subditis, potest juste imponi; remittitur autem ex benignitate principis, iis qui prædicationem audierint, et ita illa non est coactio, saltem directa, sed vel indirecta ad summum, vel potius attractio per beneficium remittendi tributum, qui modus licitus est, ut in sequenti sectione dicemus. Sed licet hæc evasio evidenter improbari non possit, nihilominus sine fundamento excogitata videtur, quia illa quantitas pecuniæ, quæ imponitur recusantibus audire, non imponitur sub alio titulo justitiae, sed solum propter omissionem seu inobedientiam, et præter illam impositionem sunt alia tributa sufficientia, quæ illis infidelibus propter subjectionem temporalem imponantur.

4. *Probatum ratione.* — Ratione igitur declaratur assertio, quia duobus modis possunt isti subditi cogi ad audiendum sermonem fidei: primo, quia ex præcepto divino tenentur fidem audire, ut sensit Victoria, in prima relectione dicta, numero 36; et certe non sufficit ad coactionem saltem directam, quia observantia illius præcepti, et cura illius non pertinet ad temporalem jurisdictionem, ut per se clarum est. Secundo ergo potest ibi intervenire aliquod præceptum justum ipsius principis, ad quod observandum potest subditos suos cogere; et hoc videtur valde probabile, quia illa actio audiendi prædicationem per se et intrinsece non est supernaturalis; et secundum præsentem circumstantiam possunt subditi convinci quod sit honesta, et ad commodum illorum ordinata; imo etiam potest referri ad eam utilitatem reipublicæ, quam princeps temporalis procurare potest et debet, ni-

mirum ad majorem concordiam et pacem omnium subditorum, vel ut infideles ipsi liberentur ab erroribus de quibus convinci possunt, eo quod sint contra rationem naturalem, quales Gentiles sectantur, vel quia contra aliam militant, quæ ipsi admittunt et credunt, ut Judæis contingit, ac denique potest ille actus ordinari ut illi subditi veram religionem, verumque Dei cultum eligere possint, quod in omni humana republica bene instituta procurandum est; ergo tale mandatum ex parte principis justum est, et non excedit jurisdictionem ejus; ergo pœna imposita potest cogere subditos ad illud servandum.

5. *Argumenta secundæ sententiæ non militant contra hanc assertionem.* — *Duplex Banhesii limitatio ad assertionem.* — *Prima refellitur.* — *Secunda approbatur.* — Et ita non procedunt contra hanc partem argumenta secundæ sententiæ, nam procedunt solum circa non subditos. Unde ad primum fatemur non fieri hoc speciali potestate a Christo data, sed sufficere ordinariam potestatem principis temporalis, et ideo immerito in secundo argumento Christi exemplum vel Apostolorum postulat, quia illi non assumpserunt principatum temporalem, neque illo usi sunt. Ad tertium vero, de coactione ad fidem, dato antecedente, negatur consequentia, tum quia potest quis cogi ad audiendum, non autem ad credendum, sicut potest quis cogi ut audiat prædicationem consiliorum evangelicorum, vel de concessionem indulgentiarum, et non propterea cogitur vel ad sequenda consilia, vel ad lucrandas indulgentias; tum etiam quia non est necessarium ut præceptum illud imponatur sub determinata ratione credendi fidem supernaturalem, sed sub communi ratione eligendi veram religionem, et vitandi errores rationi etiam repugnantes. Et ita etiam ad quartam rationem responsum est. Addit tamen Banhes duas limitationes hujus assertionis: prima est, ut hæc coactio fiat tantum ad semel audiendum fidem, quia alias si fiat frequenter, erit virtualis quædam coactio ad credendum; altera limitatio est, ut fiat sub pœna moderata. Sed prior limitatio mihi non placet; tum quia contrarium probatur ex consuetudine Romana adducta; tum etiam quia, moraliter loquendo, esset inutilis coactio, quia ad fidem suscipiendam non satis est semel audire illam, præsertim hominibus assuetis suis erroribus; tum denique quia si semel est licita, et non habuit effectum, nulla ratio est ob quam non possit iterum licere, neque inde se-

quitur virtualis coactio ad fidem, quia non dicimus licere principibus solo suo arbitrio hoc onus imponere, sed cum prudentia et moderatione, juxta occurrentes circumstantias, ut in exemplo Romano considerare licet. Altera vero limitatio valde placet, quia de hac coactione judicandum est, sicut de pœna imposita non observanti legem aliquam civilem, cujus transgressio, politice loquendo, nec multum rempublicam perturbat, neque multum gravis aestimatur.

6. *Secunda assertio.* — *Unde probatur.* — Dico secundo: nullo modo licet infideles non subditos cogere ad fidem audiendam: hæc assertio multo certior est quam præcedens, et ita est communiter recepta, et probatur prima et secunda ratione secundæ sententiæ, et præsertim quarta, quam ita declaro et urgeo, quia omnis coactio, sive directa, sive indirecta sit, requirit in cogente aliquam jurisdictionem seu potestatem in eum quem cogit, quia cum omnis coactio fiat inferendo aliquid mali, non potest esse licita, nisi per superiorem aliquam potestatem; at vero christiani principes nullam habent potestatem vel jurisdictionem in hos infideles: ergo, probatur minor, tum ex ipsis terminis, quia supponuntur non subditi; tum etiam quia Ecclesia nullam potestatem spirituales habet in hos infideles, ut nunc suppono, et dicam latius sectione sequenti; neque etiam habet jurisdictionem temporalem, quia hæc est in principibus et regibus eorum, qui in suo ordine sunt supremi; ergo nullo titulo potest esse justa talis coactio.

7. *Fit satis argumentis prioris sententiæ.* — *Ad primum.* — *Ad secundum.* — *Ad tertium.* — *Ad quartum.* — Neque contra hanc assertionem obstant argumenta prioris sententiæ; ad primum enim respondemus potestatem prædicandi præcise sumptam non esse potestatem jurisdictionis, sed esse tantum virtutem, ut sic dicam, illuminandi per doctrinam, et ideo efficaciam ejus non esse positam in virtute cogendi, sed in efficacia verbi, et in ostensione spiritus et virtutis, ut dixit Paulus. Verumtamen non sequitur hanc potestatem esse frustraneam, quia, moraliter loquendo, non deerunt qui voluntarie audiant, si sit qui prædicet; et hinc ad secundum, quod sumebatur ex analogia et similitudine ad verba: *Quorum remisit peccata*, facile patet responsio. Nam potentia remittendi peccata est potestas jurisdictionis, et omnino formaliter respicit subditum; et in hoc est longe diversa ratio in illa potestate, et in potestate prædi-

candi; in hoc autem potest servari aliqua proportio, quod sicut cum illa potestate absolventi conjunctum est præceptum divinum confitendi, ita cum potestate et jure prædicandi fidem, datur etiam præceptum divinum audiendi et suscipiendi illam; est autem discrimen, quia præceptum confitendi cadit in eos qui jam sunt membra Ecclesiæ, et omnino possunt per eandem Ecclesiam ad illud implendum compelli; aliud autem præceptum comprehendit illos etiam qui non subsunt Ecclesiæ, et omnino non possunt per illam compelli. Ad tertium respondetur, illud principium de correlativis, solum habere locum in his quæ necessaria sunt ad usum potestatis concessæ circa unum ex correlativis; in præsentem autem ad usum potestatis prædicandi, non esse necessarium, ut alii possint cogi ad audiendum, sed satis est ut licite possint et debeant voluntarie audire; et idem est de altero principio. Unde patet responsio ad quartum, nam est longe diversa ratio de potestate resistendi inique impediens prædicationem, vel de potestate cogendi ad audiendum; nam illud prius est medium moraliter necessarium, et supponit injuriam, quam licet repellere; neutrum autem horum in posteriori invenitur, et omnino non est similis ratio.

8. *Objectio.* — *Vera solutio.* — *Quid faciendum, si rex et primates regni impediunt prædicatores ne prædicent.* — Sed hinc oritur difficultas, nam ex dictis sequitur, si contingat in aliquo regno infideli, tam regem quam primates regni nolle admittere prædicatores Evangelii, neque permittere ut intra fines suos ingrediantur, non posse Ecclesiam uti aliquo medio violento, vel coactione, ut ibi Evangelium prædicetur; quod videtur inconveniens, quia tunc non fuisset illi genti sufficienter provisum; ergo, etc. Sequela patet, quia tunc tota illa gens non vult audire Evangelium; sed non potest cogi ad audiendum, ut dictum est; ergo. Ad hoc aliqui simpliciter concedunt sequelam, quia inde non sequitur non esse hominibus sufficienter provisum, sed solum sequitur non esse ita efficaciter provisum, quin homines malitia sua possint resistere, et media salutis impedire, quod est probabile. Nihilominus existimo, moraliter loquendo, tunc esse licitam aliquam coactionem, et imprimis si respublica infidelis velit habere prædicatores, et rex infidelis impediatur, potest respublica illi resistere, et in hoc potest juvari a principibus christianis, ut rex invitatus fidei prædicationem permittat, quia in

hoc injuriam facit subditis, impediendo viam salutis illorum; et eadem ratione, si rex consentiat seu desideret, et non audeat propter resistantiam primatum, seu regni, potest per vim cogere subditos, et si vires illi desint, potest in hoc etiam juvari a principibus christianis propter rationem tactam. Denique si rex et regnum resistant simul, arbitror cogi posse ut permittant prædicatores Evangelii versari in terris suis, quia hoc est debitum jure gentium, et non potest sine justa causa impediri; deinde cogi possunt ut permittant hujusmodi prædicatores loqui Verbum Dei, sine vi aut fraude, volentibus audire, quia, moraliter loquendo, nunquam deerunt particulares personæ quæ voluntarie audiant; nam, licet supponamus regem cum regno resistere, nunquam sub nomine regni omnes omnino particulares personæ comprehenduntur, sed concilia, vel Primates, aut major vel maxima pars regni, et omnino semper manet jus integrum Ecclesiæ ad prædicandum in illo regno, et ad defendendum innocentes, ut sic dicam, id est, particulares personas quæ audire verbum voluerint; et ita nulla fit ibi coactio ad audiendam fidem, sed solum ad non impediendum prædicationem Evangelii, nec eos qui voluntarie illud audire voluerint.

SECTIO III.

Utrum post sufficientem propositionem Evangelii, liceat cogere ad credendum hos infideles qui illud sufficienter audierunt.

1. *Prima sententia.* — Probatur primo. — Probatur secundo. — Tertio. — Hæc quæstio tractari potest tam de infidelibus omnino non subditis, quam de subditis temporaliter Ecclesiæ. Unde est prima opinio, docens licitum esse cogere infideles, etiam non subditos, ad suscipiendam fidem ipsis sufficienter propositam; ita sentit Major, in 2, dist. 4, et, ut fertur, tempore Caroli V, in negotio Judæorum, hanc partem vehementer defendit quidam Genesius Sepulveda. Fundari potest primo in verbis Christi, Luc. 14: *Compelle eos intrare*, utique ad Ecclesiam, ut ibi exponant Gregorius, hom. 39 in Evangelio, et Chrysostomus, hom. 14, in præsentia; ergo dedit Christus potestatem compellendi infideles ut veniant ad Ecclesiam; potestas autem, a Christo data, ad omnes extenditur. Et potest hoc confirmari exemplo Christi, qui Paulum coegit ad fidem suam suscipiendam; illo enim exemplo utitur

in simili Augustinus, epistol. 48. Secundo argumentor ratione, quia isti infideles gravissime peccant non suscipiendo fidem sufficienter auditam; ergo propter illud peccatum possunt juste puniri, et per punitionem ad fidem suscipiendam cogi; ergo est in hominibus potestas ad illud peccatum puniendum; nam ad providentiam Dei pertinet ita disponere res hominum, ut publica delicta non maneant impunita; ergo talis potestas in sola Ecclesia invenitur, quia supponit fidem, quæ tantum est in vera Ecclesia. Tertio adduci potest congruentia, quia in tali coactione magnum modum sperari potest; nam, licet fortasse illi qui coguntur, minus fideliter aut fecte convertantur, eorum successores, qui multo plures erunt, facilius credent, et multi parvuli innocentes per baptismum salvabuntur; ergo propter hunc fructum fieri potest talis coactio; nam si inde aliquod malum sequitur, non fit ab Ecclesia, sed permittitur; et hoc argumentum fundari potest in auctoritate Gregorii, lib. 4, epist. 6, ubi simili ratione, et fere iisdem verbis in simili causa utitur.

2. *Secunda sententia.* — Secunda sententia affirmat posse Ecclesiam vel principes christianos compellere ad fidem suscipiendam, infideles temporaliter subditos, etiamsi de non subditis id non sentiat. Hanc opinionem tenet Scotus 4, dist. 4, q. 6; sequitur Gabr. et Angelus, sub limitatione tamen de coactione indirecta, non de directa, de qua limitatione infra; fundatur imprimis hæc sententia in argumentis primæ opinionis, quæ a fortiori hanc suadent. Deinde addi potest usus Ecclesiæ; nam reges Hispaniæ hac potestate usi sunt. Ferdinandus enim compulit Mauros ad suscipiendam fidem, et antea id fecerat cum Judæis Sisebutus rex, qui religiosissimus appellatur, et ita in illo facto laudatur in Concilio Toletano IV, cap. 56, et refertur in cap. *De Judæis*, dist. 45, in cap. *Majores*, § ult. *De Baptismo*; favent etiam Concilium Toletanum VI, c. 3, et Conc. 17, cap. 8; item Gregorius, lib. 3, epist. 26, dicens de subditis Judæis: *Tanto pensionis onere gravandi sunt, ut pœna compellantur*; refertur in cap. *Jam vero*, 23, quæstione sexta. Denique regula est Augustini, epistol. 204: *Mali a malo prohibendi sunt, et ad bonum cogendi*, cap. ult., 23, q. 4. Infideles autem mali sunt, et fides est magnum illorum bonum; ergo possunt a suis principibus ad bonum cogi.

3. *Confirmatio de infidelibus subditis.* — Tandem addi potest specialis ratio de his in-

fidelibus subditis, quia hæc coactio non repugnat fidei, et circa hos infideles potestas cogendi non deest, neque etiam congrua ratio talis coactionis; ergo licita est talis coactio. Major probatur, imprimis exemplo hæreticorum, qui ab Ecclesia ad fidem coguntur; ergo talis coactio non repugnat fidei. Unde non videtur solidum neque verum fundamentum, quo hic utuntur aliqui, nimirum, quod fides coacta est servilis et involuntaria, ac proinde sacrilega; hoc enim in dicto exemplo falsum esse convinci videtur, et ratione probatur, quia voluntas coacta simpliciter voluntas est, etiamsi secundum quid sit involuntaria; ad fidem autem sufficit quod absolute sit voluntaria; accedit quod sæpissime homo pœna et coactione inducitur, ut simpliciter et absolute voluntatem mutet, et ideo licita est coactio ad multa bona, quæ sine absoluta voluntate bene non fiunt, ut late prosequitur Augustinus, in dict. epist. 204, et refertur in capit. *Displicet*, 23, quæst. 4. Minor autem principalis argumenti probatur, quia isti infideles supponuntur subditi principibus christianis; sed in principe est potestas ad cogendum subditum, maxime in his rebus quæ ad salutem ejus necessaria sunt. Deinde princeps seu prælatus immediatus potest cogere subditum, ut servet non solum præceptum suum, sed etiam legem superioris principis; ergo multo magis potest rex terrenus cogere subditos, ut servent legem supremi principis cælestis; ergo ut servet legem fidei. Item potest princeps cogere subditum infidelem ut non blasphemet religionem christianam, neque aliquam injuriam illi inferat; sed isti infideles, non credendo, fidem sibi sufficienter propositam blasphemant; illam enim falsam esse credunt et confitentur; ergo possunt juste puniri, et per pœnam cogi ut convertantur. Maxime quia convinci possunt, id quod proponitur, esse prudenter credibile, multo magis quam errores in quibus tales infideles versantur; ergo non deest in principibus christianis hæc potestas. Et hinc tandem facile probatur altera pars ejusdem minoris, quod non desit ratio congrua, quia ex hac coactione multa bona sperari possunt, vel in parentibus, vel in filiis et successoribus, ut ex Gregorio retulimus; et non est cur majora mala timeantur, quia pejus est infideles in suo errore permanere, quam sit ut fecte christianam religionem suscipiant, et fictio illa non Ecclesiæ, sed ipsis imputabitur; ergo non est cur hæc coactio per se mala reputetur.

4. *Tertia et vera sententia.* — Nihilominus tertia et communis sententia Theologorum est, infideles non apostatas, tam subditos quam non subditos, ad fidem suscipiendam cogi non posse, etiamsi sufficientem illius propositionem habuerint. Ita docet D. Thomas 2. 2, quæst. 10, art. 8 et 12; et ibi Cajetanus; Paludanus, in 4, dist. 4, q. 4; Durandus, q. 6; Soto, dist. 9, q. 1, art. 3; Richard., dist. 6, art. 3, quæstione 1; Antonin., 2 p., tit. 12, c. 2; Abulens., libr. 1 Regum, c. 8, q. 34, et quæst. 182 et 183; Sylvest., verb. *Baptismus*, 4, q. 6; Castro, lib. 2 de Just. Hæret. punit., c. 4; Victoria late in dicta Relectione de Indis; Salmeron., tom. 12, tractatu 37; Henriques, lib. 2 de Baptismo, c. 4, n. 8; estque omnino vera et certa sententia, quæ a nobis per partes probanda est, primo de non subditis, postea de subditis; et prius dicemus de coactione directa, deinde vero de indirecta aliquid addemus.

5. *Prima assertio: cogere infideles non subditos ad fidem suscipiendam, est intrinsece malum.* — Probatur. — Probatur secundo. — Probatur tertio. — Probatur quarto. — Probatur quinto. — Primo vero dicimus intrinsece malum esse infideles non subditos ad fidem suscipiendam cogere; probatur, quia hæc coactio non potest fieri sine legitima potestate, ut per se evidens est, alias omnia bella omnesque violentiæ possent esse justæ; sed non est in Ecclesia hæc legitima potestas respectu talium infidelium: ergo. Probatur minor, quia hæc potestas neque est data a Christo, neque est ex natura rei in principibus Ecclesiæ, saltem respectu talium infidelium; prior pars, quod Christus hanc specialem potestatem Ecclesiæ non dederit, probari potest primo ex dietis supra, sectione præcedenti, ubi ostendimus Christum non dedisse hanc potestatem cogendi hos infideles ad fidem audiendam; ergo nec ad suscipiendam, etiamsi illam audierint; nam est eadem ratio. Secundo, probari potest auctoritate negativa; quia in traditione Ecclesiæ nullum est talis potestatis indicium, neque in usu ejus, neque in Scriptura: nam verbum illud: *Compelle eos intrare*, longe diversum sensum habet, ut infra dicam. Tertio, positive probatur ex verbis Pauli, 1 ad Corinth. 5: *Quid mihi de iis qui foris sunt? nam eos Deus judicabit*; nimirum, quia nostræ jurisdictioni non subduntur, quod ita intellexit Innoc. III, in dict. cap. *Majores*; et Concilium Tridentinum, sess. 4, c. 2, dixit: *Ecclesia in neminem judicium exercet, qui prius per bap-*